

bogens indhold, men ensidigheden får uundgåeligt saglige konsekvenser. På denne måde forbliver kontinentet med undtagelse af Frankrig stadig isoleret.

*E. Ladewig Petersen*

HELGE PALUDAN, JOHN T. LAURIDSEN, JENS ENGBERG, JENS CHRISTENSEN, LARS STIGEL: Århus Bys Historie fra vikingetid til nutid. Århus, Husets Forlag, 1984, 2. oplag 1985. 360 s. Ill. 5 kort. 125 kr. indb.

Da den seneste århusianske købstadshistorie udkom omkring 1940, er der opstået behov for et supplement, der kunne føre fremstillingen op til vor tid. Da der endvidere foreligger en del væsentlige udgravningsresultater, var det klart, at også byens ældste historie måtte skrives på ny. For ikke at påtage sig en ny, fuldstændig byhistorie valgte forfatterne at udgive et etbindsværk med en stadig bredere fremstilling ned mod vor egen tid. Denne disposition er under de givne vilkår fuldt forsvarlig, men kun hvis de fyldigere afsnit også er alsidige, hvilket langt fra er tilfældet. Bedst er det lykkedes for professor Engberg, som i øvrigt skelner mellem bløde styringsmidler (skole, kirke, borgerskabets kultur) og de hårde (retsvæsen, politi, militær). En original idé, i hvert fald på dansk grund, der forekommer indlysende rigtig.

Selv om skolevæsenet behandles ganske fyldigt også i Jens Christensens afsnit (1900–1950), forsvinder det næsten helt i Lars Stigels bidrag om tiden efter 1950, hvilket kan forundre, når det nu var et af de anerkendte styringsmidler. Her burde forfatterne i højere grad have fulgt en fælles disposition. Netop på dette område havde det været muligt at nå til bedre resultater ved inddragelse af andet materiale som fx. skolernes årsberetninger. Nogle af disse indeholder lister over elever med angivelse af hovedforsørgerens erhverv. Her kan man let undersøge skolens socialstruktur og om den adskilte sig fra andre skoler i kvarteret. Tilsvarende kan anmelderen som gammel discipel i Katedralskolen kun delvis tilslutte sig karakteristikken af Katedralskolen som det bedre borgerskabs skole (de senere gymnasier, først og fremmest Marselisborg, omtales slet ikke). Den er rigtig, men kun hvad angår elever fra byen selv; adskillige var børn fra oplandet, der ofte måtte rejse langt hver dag. En anden tidligere discipel (student fra Katedralskolen 1928) har over for anmelderen oplyst, at dette forhold også eksisterede i hans skoletid.

Helge Paludans afsnit om middelalderen indeholder flere gode iagttagelser, fx. at Sct. Annadyrkelsen satte familielivet i centrum (s. 69), men desværre også enkelte tvivlsomme påstande. Anmelderen kan fx. ikke tilslutte sig den opfattelse, at Århus i 1317 »forlængst havde en ordning med et byråd og to borgmestre« (s. 42). Århus havde uvist hvornår, men i alt fald før 1317, overtaget Slesvig stadsret (fra tiden mellem 1216 og 1241) som retsgrundlag. Denne kender hverken byråd eller borgmestre; den første omtale på dansk grund af borgmestre er fra 1342, i øvrigt fra Slesvig, medens rådet optræder siden midten af det 13. årh. Århus havde derfor formentlig i 1317 kun et byråd, men ingen borgmestre. Anmelderen kan heller ikke antage forfatterens opfattelse, at menneskene skulle leve deres liv som en bod for arvesynden (s. 25). Det er en luthersk tankegang og som sådan

middelalderen uvedkommende. For en katolik er arvesynden definitivt sonet med Kristi død og opstandelse.

De godt 300 år mellem 1540 og 1850 behandles under ét af John T. Lauridsen uden kronologiske underafsnit. Selv om der er gode enkeltheder, har forfatteren haft for ringe plads til at gå i dybden med enkeltproblemer – fx. hvorfor Århus ikke tiltrak landsdelens adel? (s. 82). Mon ikke den omstændighed, at Nørrejyllands landsting lå i Viborg, har spillet en rolle, om end den næppe har været den eneste årsag. Det kan også anføres, at forfatteren fejlagtigt taler om skolepligt, hvilket retteligt bør være undervisningspligt (s. 127). Mest kritisabel forekommer mig dog forfatterens opfattelse af at »retten var de riges, besiddendes og privilegeredes ret« (s. 122), med mindre forfatteren mener, at kriminaliseringen af berigelsesforbrydelser i sig selv gør retten partisk til de besiddendes fordel. Et par modargumenter: Som lejemålsbøde betalte kvinden halvt så meget som manden, formentlig på grund af hendes ofte ringere indtjeningsmuligheder. Det var muligt at få sin ret imod personer af et højere socialt lag, og for øvrigt nævner forfatteren selv, at praxis ofte var meget lempeligere end lovens bogstav.

I forordet berettes, at det kommunale Århus Byhistoriske Udvalg afslog at udgive bogen, men samtidigt kunne det vel godt være kommet tydeligere frem, at magistratens 4. afdeling (for undervisning og kultur) har givet støtte til bogens udgivelse. Nogle vil måske undre sig over, at arbejderforhold efter 1850 er så fyldigt behandlet; det er rigtigt, at navnlig for tiden efter 1900 sker det på bekostning af andre emner; således har kirkeligt liv åbenbart ikke forfatterens interesse. Et karakteristisk træk i byens historie i dette århundrede – tendensen til politisk at ligge til venstre for midten – berettiger nok en fyldig omtale af arbejderklassens forhold; men egentlig får læseren ingen forklaring. Har det socialdemokratiske styre forstået at gennemføre reformer endnu før savnet deraf blev mærkbart? Har indvandrerne fra landet fået deres nye rødder i arbejderbevægelsen? Eller hvilke andre årsager har spillet en rolle? Det er spørgsmål, som den næste byhistorie må tage op, selv om den foreliggende for nu at sige det på jysk slet ikke er så ringe endda.

Thomas Riis

Flensburg 700 Jahre Stadt – eine Festschrift. Bd. I–II. Herausgegeben von der Stadt Flensburg. Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte, Nr. 36. Flensburg 1984. 438 + 304 s. Ill. DM 78,50.

Flensborg kunne 1984 fejre byjubelæum. 1284 29/12 gav hertug Valdemar Eriksen af Sønderjylland byen dens privilegier. 700-året markeredes bl.a. med en række bogudsendelser – fra såvel dansk som tysk side. Symptomatisk for de sidste årtiers fordragelighed i grænsekampen blev det største af disse værker til i samarbejde mellem danske og tyske.

Redaktionen af skriftet er foretaget af den aktive *Flensburger Arbeitskreis für Stadt- und Regionalforschung* og *Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig*. Bidragene i værkets første del spænder virkelig over hele byens historie. Højmiddelalderen er vel behandlet. Den fine kender af Flensborgs stadsret, byens arkivar *H. F. Schütt*, indleder med at sætte stadsretten ind i den tidsmæssige sammenhæng. *E. Hoffmann* foretager en gennemgang af den ældste byhistorie –